

Голові разової спеціалізованої
вченої ради
в Національному університеті
«Одеська політехніка»
доктору наук з державного
управління, професору
Колісніченко Н.М.

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, кандидата наук з державного управління, доцента, доцента кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій Навчально-наукового інституту публічної служби та управління **Матвєєнко Ірини Володимирівни** на дисертацію **Вербановського Володимира Володимировича** «Протидія корупційним ризикам в системі публічної служби», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

1. Актуальність теми дисертації

Корупція визнається світовою спільнотою як загроза розвитку в цілому та досягненню Цілей сталого розвитку до 2030 року в контексті подолання бідності у світі. Конвенція ООН проти корупції декларує, що основними принципами, пов'язаними із запобіганням корупції в державному секторі є верховенство права, належне управління державними справами та державною власністю, доброчесність, прозорість та підзвітність. Це вимагає від держав запровадження конкретних заходів, які забезпечують дотримання цих принципів, включаючи прийняття заснованих на заслугах систем найму та просування по службі державних службовців, встановлення критеріїв для обрання на державні посади, підвищення прозорості фінансування політичних партій, запобігання конфлікту інтересів, сприяння кодексам поведінки для державного сектору та створення систем декларування активів. Процес протидії корупції в системі публічної служби характеризується складністю організації, а інструменти її подолання потребують залучення максимальної кількості зацікавлених сторін.

Механізми запобігання корупції часто починаються з правил, які забороняють певні види поведінки. Правила включають законодавчі заборони проти корупції, кримінальні та цивільні покарання, спрямовані як на державний, так і на приватний сектори а також включають кодекси поведінки та етики для публічних службовців.

Автор дисертаційного дослідження слушно відзначає, що серед секторів, у яких присутні високі корупційні ризики, вагоме місце займає

система публічної служби. Попри загальну спрямованість останньої на виконання функцій держави та забезпечення громадських інтересів, система публічної служби допускає можливість реалізації зловживання приватними інтересами публічними службовцями (стор. 24).

Вищезазначене свідчить про те, що проблематика дослідження протидії корупції в системі публічної служби є вкрай актуальною, потребує теоретико-методологічного осмислення та визначення основних напрямів оптимізації у практичній площині з урахуванням викликів сьогодення. Перед науковцями та практиками повстають завдання, які пов'язані визначення теоретико-прикладних засад дослідження протидії корупції в системі публічної служби та виробленні відповідних механізмів її подолання у практичній площині. Все свідчить про актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження В.В. Вербановського, постановку мети роботи та завдань для її досягнення.

Дисертаційне дослідження виконувалось в межах науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська політехніка» за темою: «Правове регулювання державотворення соціально-економічних відносин в Україні» (ДР 0122U002193), в якому автор як виконавець запропонував новий концептуальний погляд на процеси протидії корупційним ризикам в системі публічної служби в Україні, що полягає в удосконаленні організаційно-правового механізму, визначенні стратегічних напрямів подолання корупції та формулюванні теоретичних та практичних рекомендацій. Особистий внесок автора полягає у розробці та запровадженні прогресивних інструментів удосконалення організаційно-правового механізму протидії корупції в системі публічної служби, зокрема, наголошено на доцільності застосування аутсорсингу, антикорупційного аудиту, ротації кадрів системи публічної служби та вдосконаленні антикорупційного законодавства тощо. Вище зазначене свідчить про актуальність обраного наукового напрямку дослідження.

Враховуючи усе вищевикладене, дисертаційне дослідження Вербановського Володимира Володимировича є, безумовно, актуальним, оскільки одержані результати спрямовано на вирішення конкретних питань щодо обґрунтування теоретичних засад щодо протидії корупційним ризикам в системі публічної служби і визначенні пріоритетних напрямів оптимізації даного процесу в сучасних умовах державотворення з урахуванням викликів сьогодення.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертаційної роботи і наукових публікацій В.В. Вербановського дають змогу зробити висновок про те, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають стандартам такого виду досліджень. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені коректністю

об'єкту та предмету дослідження та узгоджено з метою і завданнями наукового дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет роботи. Розкрито наукове та практичне значення дисертаційного дослідження. Перший розділ стосується теоретико-методологічним засадам дослідження протидії корупційним ризикам в системі публічної служби. Другий розділ присвячений наданню змістовної характеристики механізмів протидії корупційним ризикам в системі публічної служби в Україні та світі. Третій розділ висвітлює шляхи вдосконалення протидії корупційним ризикам в системі публічної служби.

Заслуговують на увагу запропоновані прогресивні інструменти удосконалення організаційно-правового механізму протидії корупції в системі публічної служби, зокрема, наголошено на необхідність застосування аутсорсингу, антикорупційного аудиту, ротації кадрів системи публічної служби та вдосконаленні антикорупційного законодавства. Удосконалено концептуальні положення щодо протидії корупційним ризикам у системі публічної служби. Встановлено, що остання повинна передбачати конкретні механізми у окремих сферах. Зокрема, автором визначено систему корупційних ризиків у оборонній сфері, сфері земельних правовідносин, сфері судової влади, сфері надання адміністративних послуг та сфері місцевого управління. Запропоновано перспективні напрями їхньої мінімізації та усунення.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України до такого виду досліджень. Ступінь обґрунтованості сформульованих автором наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджуються всебічним аналізом значного переліку нормативно-правових актів і наукових джерел з досліджуваної теми, а також, завдяки вдалому застосуванню комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Дисертаційна робота має структурно-логічну схему, де кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний із попереднім і доповнює його.

Дослідження базується на працях вітчизняних і закордонних науковців, які присвячені різним аспектам щодо протидії корупційним ризикам в системі публічної служби. Автор дисертаційного дослідження відзначає, що попри загальну спрямованість останньої на виконання функцій держави та забезпечення громадських інтересів, система публічної служби, допускає можливість реалізації зловживання приватними інтересами публічними службовцями. Наведене обумовлює потребу реалізації відповідних механізмів протидії та вказує на актуальність дисертаційного дослідження.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є система загальнотеоретичних принципів, методологічних підходів і наукових методів, що застосовуються задля отримання нових та обміркування вже існуючих знань під час наукового дослідження протидії корупційним ризикам в системі публічної служби. У роботі використано діалектичний,

системний, герменевтичний та порівняльний підхід. Дослідження проблематики протидії корупційним ризикам в системі публічної служби здійснювалося на основі застосування філософських, загальнонаукових і конкретно-наукових методів.

Теоретичною основою дисертації є роботи фахівців з теорії публічного управління та адміністрування, теорії держави і права, галузевих юридичних наук. Емпіричну основу дослідження склали Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти України, міжнародні договори та законодавство зарубіжних країн, що стосуються протидії корупційним ризикам у системі публічної служби, довідкові видання, електронні ресурси тощо.

Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та логічно випливають з викладеного матеріалу.

Розроблені та обґрунтовані автором теоретичні та практичні положення в сукупності дають змогу запропоновано новий концептуальний погляд на процеси протидії корупції в системі публічної служби в Україні, який полягає в удосконаленні організаційно-правового механізму для її подолання, а також сформулювати практичні рекомендації щодо напрямів оптимізації даного процесу в сучасних умовах державотворення з урахуванням викликів сьогодення.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження в практику діяльності органів публічної влади підтверджено відповідними довідками. Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати актуальність розроблення автором досліджуваної проблематики в цілому, виокремлення найбільш гострих проблем у межах предмета проведеного дослідження, а також – наявність новизни їх наукового доробку.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що в дисертаційній роботі запропоновано новий концептуальний погляд на процеси протидії корупції в системі публічної служби в Україні, який полягає в удосконаленні організаційно-правового механізму щодо подолання цього явища, а також формулюванні теоретичних та практичних рекомендації стосовно напрямів оптимізації даного процесу в сучасних умовах державотворення з урахуванням викликів сьогодення.

Для реалізації мети і вирішення завдань дисертаційного дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових та спеціальних методів.

У результаті проведеного дослідження отримано нові наукові й практичні результати:

вперше:

- аргументовано, що теоретичний інтерес щодо протидії корупційним ризикам в системі публічної служби з'явився лише на початку ХХІ століття

та обумовлювався поступовою активізацією міжнародної спільноти відносно вказаної проблематики. Здійснено періодизацію наукових досліджень протидії корупційним ризикам в системі публічної служби на два взаємопов'язані та взаємозалежні періоди;

- з'ясовано, що стандарти діяльності органів публічної адміністрації у сфері протидії корупційним ризикам відображені в міжнародних документах. Всю сукупність останніх класифіковано на дві групи: загальну та спеціальну;

- охарактеризовано досвід Королівства Нідерландів, Республіки Болгарія, Литовської Республіки, Республіки Молдова та Республіки Казахстан та інших країн щодо протидії корупційним ризикам у системі публічної служби. Доведено, що в силу своєрідності правової системи кожної держави, організаційно-правове забезпечення досліджуваної сфери суспільних відносин в кожній країні також є особливим;

- встановлено специфіку реалізації основних принципів стратегії протидії корупції в системі публічної служби на 2020–2024 роки: оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, цифрова трансформація реалізації повноважень органами публічної влади та місцевого самоврядування, створення більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб, забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права;

- запропоновано прогресивні інституційні інструменти удосконалення організаційно-правового механізму протидії корупції в системі публічної служби, зокрема, наголошено на необхідність застосування аутсорсингу, антикорупційного аудиту, ротації кадрів системи публічної служби, та вдосконаленні антикорупційного законодавства;

удосконалено:

- концептуальні положення щодо розуміння методології наукових досліджень у сфері публічного управління, зокрема, визначено поняття «методологія дослідження протидії корупційним ризикам в системі публічної служби» як систему загальнотеоретичних принципів, методологічних підходів і наукових методів, які застосовуються з метою отримання нових та обміркування вже існуючих знань під час наукового дослідження протидії корупційним ризикам в системі публічної служби;

- теоретичні підходи щодо розуміння системи механізмів протидії корупційним ризикам в системі публічної служби в Україні;

- наукові уявлення щодо сутності внутрішніх та зовнішніх механізмів протидії корупційним ризикам в системі публічної служби в Україні;

дістали подальшого розвитку:

- структурні елементи категоріального апарату дослідження протидії корупційним ризикам в системі публічної служби, шляхом надання авторських визначень понять «корупційні ризики в системі публічної

служби», «фактор корупційного ризику в системі публічної служби», «управління корупційними ризиками в системі публічної служби», «протидія корупційними ризикам в системі публічної служби»;

- напрацьовані теоретико-методологічні засади щодо внутрішніх механізмів протидії корупційним ризикам в системі публічної служби в Україні, зокрема: прийняття антикорупційних програм; забезпечення якісного та прозорого добору і розстановки кадрів; вжиття заходів щодо забезпечення подання особами, що претендують на зайняття відомостей про працюючих в органі близьких осіб і подальшої актуалізації такої інформації стосовно близьких осіб працюючих публічних управлінців; організацію навчальних та інших заходів, консультаційної допомоги для працівників органу публічного управління; створення у складі органів публічного управління структурних підрозділів (уповноваженої особи), відповідальних за проведення оцінки корупційних ризиків і безпосереднє проведення останньої; перевірка інформації, що міститься у зверненнях фізичних або юридичних осіб, засобах масової інформації, інших джерелах, у тому числі отриманої через спеціальну телефонну лінію, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку щодо наявності корупційних ризиків у діяльності працівників системи публічної служби;

- наукові уявлення щодо своєрідностей щодо таких зовнішніх механізмів протидії корупційним ризикам в системі публічної служби в Україні як: усунення корупціогенних факторів у законодавчих та інших нормативно-правових актах шляхом проведення антикорупційної експертизи; фінансовий контроль за суб'єктами публічної адміністрації; мінімізація безпосередніх контактів і можливостей впливу у процесі прийняття управлінських рішень щодо надання послуг або будь-якої іншої взаємодії з третіми особами; участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції; діяльність органів уповноважених на запобігання корупції;

- концептуальні положення щодо протидії корупційним ризикам у системі публічної служби у окремих її сферах. Зокрема, автором визначено систему корупційних ризиків у сфері земельних правовідносин, оборонній сфері, сфері судової влади, сфери надання адміністративних послуг і сфери місцевого управління та запропоновано перспективні напрями їхньої мінімізації та усунення.

Ознайомлення з текстом дисертації дає можливість констатувати, що кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його. Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та логічно впливають з викладеного матеріалу.

Основні наукові положення, рекомендації дисертаційної роботи мають досить глибоке теоретичне, методичне та емпіричне обґрунтування. Вірогідність отриманих результатів дослідження ґрунтується на теоретичному аналізі, узагальненні наукових праць українських і

зарубіжних учених та спеціальної наукової літератури з протидії корупції в системі публічної служби в Україні.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження дає змогу дійти висновку про те, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, є обґрунтованими належним чином для даного виду досліджень.

4. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 8 працях, у тому числі: у 5 статтях, 4 з яких у наукових фахових виданнях, 1 - у зарубіжному виданні; та 3 публікаціях у збірниках матеріалів науково-комунікативних заходів.

Участь у науково-комунікативних заходах свідчить про ознайомлення наукової спільноти з результатами дисертаційного дослідження. Кількість опублікованих праць відповідає вимогам, що встановлені МОН України щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

5. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Практичне значення результатів проведеного дослідження впливає із завдань, що стоять перед наукою публічного управління та адміністрування і полягає в розробленні теоретичних та практичних положень, що в сукупності дають змогу удосконалити правові та організаційно-управлінські засади протидії корупції в системі публічної служби в Україні.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження в практику діяльності органів публічної влади підтверджено відповідними довідками. Наукові рекомендації, пропозиції, висновки, отримані в дисертаційному дослідженні, враховані та використані у діяльності: Фонду державного майна України, зокрема при визначенні та формуванні антикорупційної стратегії Фонду державного майна України на 2022-2023 роки (довідка про впровадження від 05.06.2023 б/н); Управління контролю за діяльністю органів та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України (довідка про впровадження від 08.03.2023 б/н); Оболонського управління поліції Головного управління Національної поліції у м. Києві (довідка про впровадження від 10.05.2023 б/н); Оболонської окружної прокуратури м. Києва під час опрацювання та доведення до колективу основних проблемних аспектів та положень антикорупційного законодавства в частині своєчасного виявлення, інформування та запобігання настанню корупційних ризиків (довідка про впровадження від 01.06.2023 року б/н).

Викладені в дисертації висновки й рекомендації можуть бути використані у науково-дослідній сфері, практичній діяльності та в навчальному процесі щодо протидії корупції в системі публічної служби на сучасному етапі державотворення.

У сукупності отримані В.В. Вербановським теоретичні та практичні результати дають змогу підвищити рівень організації та здійснення заходів щодо протидії корупції в системі публічної служби, що актуалізує значення дисертаційної роботи для суспільства.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

У результаті вивчення дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не було виявлено.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно подане до захисту дисертаційне дослідження, слід вказати на окремі дискусійні положення дисертації та висловити такі зауваження і пропозиції.

1. Автором дисертаційного дослідження неодноразово робиться наголос, що громадськість є важливим елементом антикорупційної системи, а їх ефективна та злагоджена взаємодія з органами публічної влади надасть можливість мінімізувати масштаби поширеності корупції та реалізовувати антикорупційну реформу в Україні. На стор. 137-138 зазначається, що з метою забезпечення участі громадськості для запобігання корупції, в тому числі й протидії корупційним ризикам в системі публічної служби в Україні, доцільним є здійснення громадського контролю. Втім, автору слід було б визначити основні форми та методи здійснення громадського контролю щодо протидії корупції в системі публічної служби. Це значно б посилило п. 5 загальних висновків, де дисертант характеризує систему заходів, які провадяться з метою мінімізації обсягів та усунення корупційних ризиків і корупції в цілому, на основі внутрішніх та зовнішніх механізмів.

2. На нашу думку, назва розділу 3 «Напрями оптимізації процесів запобігання корупції в контексті глобальних ініціатив в системі публічного управління» не корелює зі змістовним його представленням. Так, у розділі 3 автор дисертаційного дослідження розглядає реалізацію принципів стратегії протидії корупції в системі публічної служби (п. 3.1), окреслює шляхи вдосконалення організаційно-правового механізму протидії корупції в системі публічної служби (п. 3.2), визначає перспективні напрями протидії корупційним ризикам у окремих сферах системи публічної служби (п. 3.3). В дисертаційному дослідженні не знаходить місце визначення напрямів оптимізації процесів запобігання корупції в контексті глобальних ініціатив.

3. Дисертантом зроблено висновок, що задля забезпечення належної протидії корупції в системі публічної служби необхідним є проведення системних змін у організаційно-правовому механізмі та виокремлює прогресивні напрями: аутсорсинг, антикорупційний аудит, ротація публічних службовців та покращання антикорупційного законодавства (стор. 184). Втім, доцільно було відобразити це схематично у тексті дисертаційного дослідження, щоб значно спростило сприйняття тексту,

зокрема в частині розподілення внутрішніх та зовнішніх механізмів протидії корупційним ризикам в системі публічної служби в Україні.

4. У п. 3.3 автором визначено систему корупційних ризиків у оборонній сфері, сфері земельних правовідносин, сфері судової влади, сфери надання адміністративних послуг та сфери місцевого управління. В силу специфіки кожної із окреслених сфер, автором запропоновано перспективні напрями мінімізації та усунення наявних корупційних ризиків. Втім, було б доречно надати обґрунтування, чому саме система корупційних ризиків визначалася саме в цих сферах та вказати конкретні механізми протидії корупції в кожній сфері окремо. Це б посилювало п. 9 загальних висновків до дисертації (стор. 212-213).

Висловлені зауваження відтворюють творчий характер роботи, суттєво не впливаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження В.В. Вербановського, та характеризують значну складність досліджуваної проблематики.

8. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Вербановського Володимира Володимировича «Протидія корупційним ризикам в системі публічної служби», є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує важливе науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування.

На підставі вищезазначеного можна констатувати, що дисертаційна робота Вербановського В.В. на тему: «Протидія корупційним ризикам в системі публічної служби», відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Вербановський Володимир Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент:

кандидат наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри місцевого самоврядування
та розвитку територій Навчально-наукового
інституту публічної служби та управління
Національного університету
«Одеська політехніка»

І.В. Матвєєнко

«04» грудня 2023 року